

JÁSZ SZEMMEL DREZDÁBÓL

Harminchét éve élek Szászországban - választott hazámban - de szívemben kicsit jász is maradtam, és rendre összehasonlítást teszek az én két világom között. Bizony nagyon sok a különbség van; a tájak, az emberek, életmódjuk között. Mindezt tetézi az, hogy lezajlott egy nagy változás. Ez felénk annyit jelent, hogy tíz év múltán még mindig különbséget tesznek a régi és új tartományok, sőt a hétköznapi emberek között is. Talán Magyarországon úgy gondolják, hogy mi egy egyesült Németországban élünk, pedig errefelé még sokszor csak Ossikról és Wessikről (=keletnémetek, nyugatnémetek) beszélnek, viccelődnek.

Mindig nagy hasznomra volt az a tartás és tudás, amit - úgy a saját családom, mint a tanárain, a nevelőim hatására - a Jászságban szívtam magamba. Örökké büszkén tölt el az a tudat, hogy Jászberény iskoláinak – bármennyire kis hely - egyáltalán nem kell szégyenkezniük olyan híres városok, mint a Dreza vagy Lipcse iskolái előtt.

1960-ban érettségiztem a Jászberényi Leánygimnáziumban. Kerülő úton vegyész lettem és a kémia szeretetét Legeza Pál tanár uramnak köszönhetem. Itt kell megjegyeznem, hogy mennyire fontos az egy fiatal életében, ha karizmatikus és életre nevelő tanárai vannak vagy voltak. Fel kellene sorolnom szinte valamennyi gimnáziumi tanáromat (többek között: Balogh Jánost, Kiss Józsefet, Tukora Jánost, Sáros Andrást és másokat), akik tudásomat és érdeklődésemet formálták, de az szétfeszítené e cikk kereteit. Viszont mégegyszer itt mondok kedves mindannyiuknak köszönetet – az élőknek és ad posztum azoknak, akik sajnos már eltávoztak közülünk - egyéniségem alakításáért, aminek eredménye lett, hogy munkás éveim alatt nagyon jól megálltam itt helyem, elismerték tudásomat és csodálták felfelé törő energiámat. Mert én, ha tudtam még mellékállásban is dolgoztam, magyart tanítottam a nép főiskolán, fordításokat vállaltam, tolmácskodtam.

Az NDK-ról és felbomlásáról

Országunk, Magyarország nem vesztette el a varázsát a német emberek szemében és sokan még ma is nagyon hálásak nekünk. A minap kezelő orvosnőm kolléganői előtt nyilvánította ki soha el nem múló hálóját. Mégpedig azért nekem, mert számára ott és akkor

én képviseltem a magyarságot. Rögtön el is kérte tőlem a magyar Himnusz szövegét, amit diákkorában Magyarországon szilveszterezve valaha ő is mindig könnyes szemmel énekelt.

Az itteni sajtó keveset ír ma országunkról, de az emberek érdeklődése megmaradt. Sokan régi ismerősként végre tervbe veszik, hogy hozzánk utaznak, újra fel akarják fedezni országunkat. Az Ossik büszkén mondják, hogy zsebükben a keményebb valutával nem másodosztályú turistaként utaznak, ellentétben a hetvenes évekkel. A könnyed magyaros mentalitás, a jó bor, az ízes ételek, a melegvízű fürdők, a stabilabb éghajlati viszonyok, az ország területi közelsége és sok-sok további momentum továbbra is magához vonzza őket.

A legtöbb keletnémet átlagpolgár egy állásban dolgozott. Nagyon kényelmesek voltak, a munkájuk befejeztével örültek, ha hazamehettek és becsukták maguk mögött az ajtót. Én többet akartam elérni, és jó érzés volt többet tennem. Igaz, erre szükségem is volt, hiszen egy idő után egyedül neveltem két gyermekemet, akiknek csak így tudtam jobb életszínvonalat biztosítani. Az NDK-ban ez nem volt nehéz megoldani, mert volt még elég óvoda és napközi. Ezek jól szervezett intézmények voltak, a szülők támogatását szolgálták, a legtöbb gyermek nem sínylette meg, hogy szülei dolgoztak.

Manapság, az egyesülés után, éppen ezek az intézmények hiányoznak az ország nyugati részén. Többek között emiatt a nők inkább nem szülnek. Óvják és féltik karrierjüket, a fiatal nemzedék részaránya pedig egyre jobban ritkul. Ez újabb problémákat hoz, nem lesz majd, aki megkeresi az - életkor kitolódása miatt is - egyre szaporodó idős emberek nyugdíját.

1989-ben - a változások évében – még merőben másfajta problémák foglalkoztattak bennünket. Az év nyarán Római Fürdőn egy gyermekcsoport tolmácsaként jártam Budapesten. A csoport tagjai német szakszervezeti funkcionáriusok gyermekei voltak, akik a magyar szakszervezet vendégeként két hetet tölthettek mesés Budapestünk környékén. Ideális környezetben laktunk, jó volt a programunk, szép időnk volt. Merőben szokatlan volt, hogy Budapest tele volt keletnémet turistákkal. Olyanokkal, akiknek eszük ágában sem volt már haza menniük. Megszállták a nyugatnémet nagykövetséget, és nyíltan szidták a keletnémet vezetést. A magyar újságok pedig címlapjaikon, hatalmas képekkel illusztrálva közölték a tényeket. A ránk bízott gyermekek is látták az újságokat, nehéz volt a felmerülő kérdéseikre a helyes választ megtalálnom.

Úgy hittük, hogy marad a szocialista élet. Ezek a 12-14 éves gyerekek sem akarták megváltoztatni a helyzetet és nem is akartak - mint sokan mások, főleg a 20-40 évesek - Bécsen keresztül Nyugatra menni. Visszatérésem után kollégáim mosolyogva mutogatták nekem azokat a „német újraeggyesülésről” szóló karikatúrákat, amelyek a Magyarországon és Ausztrián keresztül Bajorországba érkező a keletnémetek tömegeit ábrázolták. Pedig óvatos

társaságban dolgoztam, csaknem mindenki várakozó álláspontra helyezkedett, alig akadt közöttünk egy-két nagyobb hangú.

Magyarként meglehetősen bonyolult helyzetbe kerültem. Az NDK utolsó éveiben, az NDK-s elvtársak egyre gyanakvóbbak voltak a magyarországi „gulasch-szocializmussal” szemben. Nem kevésbé gyanakodtak saját polgáraikkal szemben, akik szabadságukat évről-évre előszeretettel töltötték szép hazánkban. Nagyon óvatosan kellett viselkednem, mert ha, bármilyen, számukra ellenszenveset teszek, akkor fel kellett volna adni állásomat és egzisztenciámat. Tetézte helyzetemet az a tény, hogy nem voltam NDK-állampolgár. A családom miatt nem kockáztathattam, de a munkahelyen már azok közé tartoztam, akik tisztán látták és úgy itélték meg a helyzetet, hogy vége az NDK-nak.

A „csendes” forradalom Drezdában is 1989 nyarán kezdődött. A Magyarországról érkező hírek hatására - amikor augusztus 19-én Sopronnál az első menekültek átjutottak Ausztriába - a helyzet egyre jobban kiéleződött. A prágai döntés után pedig voltak, akik felugrottak a Drezdán át NSZK felé haladó vonatokra, amelyek a követségről szabadulók százait szállították. Olyanok is akadtak, akik egyszerűen a vonatok elé feküdtek. Őket a Stasi emberei erőszakkal távolították el. Az NDK biztonsági emberei egyre kevésbé bírtak már a néppel.

Lipcséhez hasonlóan - itt Drezdában is – rendszeresen, minden héten hétfőn este ismétlődtek a felvonulások és a tüntetések. Rátermett, okos emberek - művészek, orvosok, mérnökök, munkások – beszéltek a tömeg előtt és nyíltan követelték az akkori kormány politikájának megváltoztatását. (Később már a kormány visszalépését is.) A peresztrojka hívei „Gorbi, Gorbi” nevét kiabálták, „wir sind das Volk” (a nép mi vagyunk) és „wir sind ein Volk” (egy és ugyanazon nép vagyunk) jelszavakkal követelték a békés változást. Gorbacsov peresztrojkája mint mindenütt, itt is nagyon népszerű volt, de az újságok erről alig írhattak. A Honecker kormány 1987/88-ban betiltotta a Szputnyik szovjet magazin német nyelvű kiadását, mert az szerintük a peresztrojka terjesztése miatt „megmételtyezte” az olvasókat. De ez inkább csak olaj volt a tűzre. Sokan, akik becsülték ezt a magazint, nem tudták megérteni az akkori keletnémet kormány döntését és nyíltan felléptek ellene. Véleményüket elküldték a Párt (SED) vezetőihez, de azok nem reagáltak rá. Ilyen mozzanatok is mutatták, hogy egyre inkább betelt a pohár.

Az NDK 40. évfordulójának előestéjén – október 6-án este – kis híján szenvedő részesei lettünk egy eseménynek. Az alkonyodó Drezdában a Hofkirchébe tartottunk misére. A közeli Theater Platz-on arra lettünk figyelmesek, hogy közel félszáz katonai teherautó állt feszülten várakozva. A város pedig nagyon kihaltnak tűnt, csak néhányan szállingóztak az esti

misére. Arra gondoltunk, hogy a katonák valószínűleg a Semper Opera jubileumi ünnepségét biztosítják, de a nagyszámú autó és biztonsági ember másra utalt. Mindketten megborzongtunk, de a templomba érve megnyugodtunk. A mise befejezése után meglepve tapasztaltuk, hogy a térről valamennyi autó eltűnt. Fogalmunk sem volt, hogy hová lettek. Már indultunk a Zwingernél parkoló autókhoz, mikor arra lettünk figyelmesek, hogy Gorbi, Gorbi kiáltásokkal tüntető tömeg közeledik. Egy férfi - később kiderült, hogy egy biztonsági ember - felszólított bennünket, hogy hívjuk fel a rendőrséget és értesítsük őket, mert most erre járnak a tüntetők. Visszakérdeztem, miért mi hívjuk, hiszen egy órája még itt volt a katonaság?... Jó lett volna megtudni, hogy miféle macska-egér játék folyik ebben a sötét, esti órákban. A helyzet nagyon veszélyesnek tűnt és úgy döntöttünk, nem kíváncsiskodunk, hanem kerülő úton visszamentünk az autókhoz és hazamentünk. Utólag kiderült, hogy jól tettük, mert a közelben tüntetők nagy részét gumibotokkal teherautókra terelték és Bautzenbe, egy brutalitásáról híres börtönbe szállították, majd napokig fogva tartották őket.

Ugyanezen az estén, valamivel később, egy másik csoport a Prager Strasse-n tüntetett. Ülve, gyertyákkal kezükben akarták a város vezetőinek figyelmét magukra vonni. Végül megválasztottak maguk közül húsz embert, akiket megbíztak azzal, hogy követeléseikről Drezda vezetőivel tárgyaljanak.¹ A város vezetőinek delegációjából a magyar olvasó számára Hans Modrow, a későbbi miniszterelnök ismertebb.² Ő akkor Drezda megye párttitkára volt. Ugyanezen az oldalon foglalt helyet Wolfgang Berghofer³ elvtárs, az akkori Drezdai főpolgármester. Mindketten reformkommunistának számítottak, és dialógusba kezdtek a tüntetők képviselővel, annál is inkább, mert nem láttak más kiutat. A velük szemben ülő 20-ak csoportja akkor még az NDK megreformálását követelte.

Nagy volt a káosz. A berlini vezetés szinte lebénult. Érthetetlenül fogadták a nép, a tüntetők mindinkább megnyilvánuló gyűlöletét. Tudat alatt még mindig az NDK szervezettségében hittek, hiszen a volt szocialista országok közül itt volt a legmagasabb életszínvonal. Ugyan miért is tiltakoztak hát ezek a buta alattvalók? – gondolták magukban.

¹ A huszak csoportjából került ki Drezda későbbi főpolgármestere Herbert Wagner, aki a Kereszténydemokrata Párt (CDU) tagjaként 10 éven át vezette a várost. Tavalyl leszavazták, talán szerénysége miatt, pedig jó főpolgármester volt.

A polgárjogi harcosok, akik az NDK felbomlási folyamatát elindították, nagyon csalódtak és hamarosan háttérbe szorultak. Vezetőjük Bärbel Boley jelenleg Horváthországban él.

² Modrow volt az, aki emberségesen viszonyult ahhoz, hogy civilizált módon történjen meg az átmenet a demokráciába. Őt nemcsak Gorbacsov támogatta, hanem úgymond össznémet bizalmat élvezett.

³ Wolfgang Berghofer (1943 -) Drezdai főpolgármester 1986-1990, reformkommunista volt. Neki 3 pártbüntetése volt, a „drezdai Gorbacsov”, a német egység után választási csalások miatt elítélték. Jelenleg sikeres üzletember. 1991. júniusában párttámogatás nélkül – egy ügynökség szponzorálásával – részt vett a Drezdai polgármesterségért folytatott kampányban, de nem nyert, kb 10 %-ot kapott.

Jellemző az összeomlás egyik nevezetes pillanata is. A november 9-i Politikai Bizottsági ülésen leváltották Honeckert és döntöttek arról, hogy mindenki számára megnyitják a határt. Ez azonban nem az azonnali lépést jelentette, hanem egy bizonytalanabb távolít. Az események viszont annyira felgyorsultak, hogy mégis az előbbi vált valósággá. Az ülést követő sajtókonferencián Günter Schabowski - félreértve a kérdező újságírót - azt közölte, hogy azonnali hatállyal szabaddá teszik a határt. Az ezt követő események képei azóta az egész világot bejárták...

S hogyan értük meg ezt mi itt Drezdában? – Én szokás szerint reggel 5-kor keltem és meghallgattam a híreket. Azok olyan hatással voltak rám, hogy azonnal felráztam mélyen alvó kislányomat. Meglepetten és még mindig kicsit hitetlenkedve adtam tudtára, hogy leomlott a berlini fal. Az történt amit szinte elképzelhetetlennek tartottunk...Egyik pillanatról a másikra vége szakadt ennek a kétarcú társadalomnak. Mi is mehettünk végre különösebb engedélyek nélkül Nyugatra. Így mentünk el otthonról, változatlanul azzal a tudattal, hogy talán mégsem igazak a hírek. Este hazatérve újra bekapcsoltuk a tévét, s amikor az újra megerősítette a történeteket, akkor már kezdtük elhinni, hogy mégiscsak egy történelmi változásnak részesei vagyunk.

Az élet ment tovább és sokan örültek a változásoknak. Természetesen a régi rendszer káderei akkor még bizonytalanok voltak. Tudomásul vettek bizonyos változásokat, de a két ország egyesítését ellenezték. Szerették volna megtartani az NDK-t, mint független országot. E törekvések egyik vezéralakja Christa Wolf író volt.⁵ Ő megreformált, szuverén NDK-t akart. Felhívását nálunk a munkahelyi étteremben is kifüggesztették, de csak nagyon kevesen írták alá. Az embereknek már elégük volt az NDK rendszeréből, nem akartak újabb kompromisszumot kötni. Az író szavainál hatásosabbnak bizonyult a „nagy pénztárcájú testvér” jobb életfeltételeket kilátásba helyező ígérete.

Az emberek nem féltek többé, egyre jobban kimondták véleményüket, hiszen a napi sajtó ekkor már cenzúrázatlanul közvetíthette a tényeket. Azon kívül szinte „falták” a friss híreket hozó újságokat, és egyre magabiztosabbak lettek. Ebben az időszakban nagy és drámai változások történtek. Máról-holnapra szűnt meg rengeteg elavult intézmény és hatalmi szerkezet. Nem is lehetett pontosan tudni, hogy még ki és miért felelős, kinek mit szabad, vagy mit nem szabad tennie. Ez egy „boldog”, anarchisztikus időszak volt, ugyanakkor mértékletesen és békésen ment végbe.

⁵ Christa Wolf és követői egy u.n. "humánusabb szocializmust" akartak, ami az NDK polgárait kínította volna tovább. A németek egy és ugyanazon nemzetnek érezték magukat, akiket már nem érdekelt semmiféle újabb szocialista kezdeményezés. Ők már csak szabadságot, önrendelkezési jogot, demokráciát és jogállamiságot akartak.

Drezdában is indulatokat kavart a Stasi működése és utóélete. Közismert épületében volt az állambiztonságiak főhadiszállása, ami arról volt hírhedt, hogy ott kínozták meg azokat, akik kritizálták az NDK-t, ill. az ország elhagyását kérelmezték. Az ismét „nagykorúvá” lett polgárok megrohanták és megszállták az épületet és arra kényszerítették az illetékeseket, hogy az ott tárolt aktákat adják át a népnek. Azok igenis csak őket illetik, és tudni akarják miket írtak és hazudtak össze a sok-sok ártatlanul és koholt vádakkal fogva tartott polgárról. Itt Drezdában a Stasi elfoglalása sikeresnek bizonyult. Az állambiztonságiak visszakoztak, s a munkások, az értelmiségiek megszállták az épületet. Egykori munkatársaim is részt vettek az épület elfoglalásában. Ebben az épületben tartózkodott annak idején a KGB tisztjeként Wladimir Putyin, a jelenlegi orosz államelnök. Ő – így emlékeznek rá jó néhányan – igen határozottan lépett fel és elérte, hogy az épület egyik szárnyába nem juthattak be a behatolók. Putyin közölte, ha az általa meghatározott pontnál tovább nyomulnak, akkor ő nem tudja garantálni biztonságukat.

A hétköznapi változásai

Az egyesülést követő eufória nagyon gyorsan elszállt. Goethét kell idézni: „Az eufória nem olyan mint a hering, amit egy-néhány évre be lehetne pácolni”

A változások idején egy Erömű Beruházó Vállalat Kutató Intézetének laboratóriumában dolgoztam analitikusként. A vállalat valaha 700 embert foglalkoztatott, az egyesülés után leépítések történtek. Mintegy százan egy nyugatnémet céghez kerültünk. Ez nyolc évig tartott. Az új cégnél a kapitalista gazdálkodás szellemében és követelményei szerint végeztük munkánkat.⁶ Képesek voltunk alkalmazkodni, szerencsésnek mondhattam magam, hiszen elégedettek voltak munkámmal. Ráadásul olyan modern mérőkészülékekkel dolgozhattam, amiről a másik rendszerben csak álmodni mertem. Részt vehettem kongresszusokon, szakmailag fejlődhettem. Jobban megnyílt számomra a világ, nyugati szaklapokat olvashattam, olyanokat, amelyeket korábban alig-alig ismerhettem.

Nagyon sokan viszont elvesztették állásukat. Csak azok az üzemek, vállalatok maradtak meg, amelyek az új feltételek közepette is versenyképesek maradtak. Így aztán sokan azonnal Nyugatra mentek, mert csak ott sikerült elhelyezkedniük. Voltak, akik a keleti részen vártak arra, hogy majd csoda történik. Megint mások fondorlatos módon, intrikával próbálkoztak. Bemártották munkatársaikat pusztán azért, hogy kitűrjék őket állásukból. Olyan praktikákat alkalmaztak, amelyek korábban csaknem ismeretlenek voltak. Sokan nem bírták

elviselni azt, hogy a vesztesek közé kerültek. Közülük jó néhányak betegek és öngyilkosok lettek.

A legjobban azok jártak, akik a két ország korábbi határának közelében laktak. Ők könnyebben vállalkozhattak a napi vagy hetenkénti átjárásra és ingázásra. Manapság különösen a fiatalok kényszerülnek arra, hogy „odaát dolgozzanak”. Odaát ugyanis még mindig jobban lehet munkát kapni. Egyszóval nagyot változott a világ. Akadnak, akik némi nosztalgiával gondolnak a korábbi rendszerre, amikor mindenkinek volt munkája. Persze rögtön hozzátesszik, hogy ez csak akkor ideális, ha az egyesülés óta kialakult életfeltételekkel párosul. Ez viszont egyszerűen képtelenség.

A változások nyomán egy gazdaságilag és szociálisan azonos létfeltételeket biztosító német állam víziója körvonalazódott. Ezzel ellentétben még ma is jelentős különbségek mutatkoznak bérszínvonalban. A keleti tartományokban csak 75-80%-ot fizetnek ugyanazért a munkáért. Országaink egyesítéséhez szükség volt a nyugatnémetek szolidaritására, gazdasági és emberiességi szempontokból egyaránt. A jelenleg érvényes szolidaritási egyezmény – amelyet meg kellett hosszabbítani - 2005-ig érvényes. Ennek értelmében 1993 óta minden alkalmazottól levonják u.n. szolidaritási adót. (1,5% Solidaritätszuschlag)

Az egyesülés kétségtelen előnye a hatalmas árubőség, és az is, hogy minden kapható, ami csak „szem-szájnak ingere”. Végre nem kell 10-14 évet várni egy négykerekűre, hanem az utca másik oldalán azonnal megveheted, ha van rá pénzed. Nincs korlátja a németek világjáró szenvedélyének. Alig akad már a Földön egy olyan folt, ahol ne jártak volna.

Aki szerencsésen jutott túl a változások okozta kríziseken, az sokkal több lehetőséggel rendelkezik. Nagyot fordult azok sorsa, akik azonnal alkalmazkodtak a kapitalista gazdaság feltételeihez és lehetőségeihez. Ők szerencsésnek és egyben tehetségesnek bizonyultak. Egyszerűen jó szimatuk volt, hamar önállóak lettek és meg is tartották pozícióikat. Másoknak a tőzsde hozott szerencsét, számukra pedig csak a csillagos ég a határ. Sokfélék vagyunk, vannak, akik jobban haladtak, többre jutottak. A határok nem annyira élesek, egyre inkább elmosódnak.

A németek életükben legalább kétszer újra berendezkednek, és teljesen lecserélik a konyha- és szobabútorokat. Háztartási gépeiket ennél is gyakrabban, legalább 4-5-6-szor is lecserélik. A keletnémetek által támasztott új kereslet a kezdetben nagyon jól jött a nyugatnémet cégeknek. Manapság e téren is kiegyenlítődés megy végbe. A keleti cégek – megreformáltak - de újra termelnek. Szászországban és Thüringiában végre gazdasági fellendülés van, legalábbis az iparban. A többi keleti tartományban, ahol jelentős a mezőgazdaság szerepe, ott mindmáig magas a munkanélküliség.

Újabb változások és mérleg

Új cégem viszonylag nyugodt helyzete kritikussá vált. A vállalatot felosztották, a dolgozók egy részére nem volt tovább szükség. Magam is munkanélküli lettem, majd újra elhelyezkedtem. A Drezdai Egyetem Orvostudományi Karán kaptam munkát. Az orvostörténeti osztályán kaptam kutatói beosztást, de egy év elmúltával szerződéselem lejárt.

Így most előnyugdíjban vagyok. Szeretnék még dolgozni, de vágyaimnak az is gátat szab, hogy alig van gazdasági kapcsolat Magyarország és Németország között. Így tolmácsokra sincs szükség. Mire Magyarország bekerül az Európai Gazdasági Közösségbe, addigra már friss, fiatal tolmácsok veszik kezükbe a stafétabotot.

Az én generációm számára viszonylag keveset jelent az egyesült Németország léte. Gyerekeink viszont jóval többet profitálnak ebből. A fiatalok kapcsolatai, házasodása előtt nincsenek határok, így csak idő kérdése, hogy valóban összenőjön a két országrész. Becslésem szerint ehhez elég lesz 10-20 év.

Lányom bébi szitterként dolgozott az Egyesült Államokban, ma pedig közgazdaságtant tanul ugyanott. Ez az egyesülés nélkül soha nem történhetett volna meg. Ha visszatér Németországba biztosan talál majd munkát. Diplomáján kívül angolul, magyarul és spanyolul beszél. Mindig is szükség volt és szükség lesz olyanokra, akik nyelvtudásuk birtokában képesek a különböző kultúrákat összekötésére és a békés párbeszéd elősegítésére. A sikeres fiatalok már nem különböztetik meg magukat Ossikra és Wessikre. Ők egyszerűen németeknek ill. európainak tartják magukat. Oda mennek dolgozni, ahol munkát kapnak. Nem tehetnek mást, hiszen valamiből élniük kell! A magyar gyökereik pedig csak gazdagíthatják a lehetőségeket.

Magam pedig, aki úgy igazából se Ossi, se Wessi, de kicsit szász és kicsit még talán jász vagyok, (mert az identitás keresés szempontjából az első generációnak a legnehezebb a helyzete) és jobb ha én is csak egy magyarul, németül és kicsit angolul beszélő európainak tartom magam.